

Streszczenie rozprawy doktorskiej mgr Artura Fonżychowskiego

Awans administracyjny do roli ośrodka wojewódzkiego a rozwój miast średniej wielkości w Polsce po roku 1975 na wybranych przykładach z Ziemi Zachodnich i Północnych.

Głównym celem dysertacji jest prezentacja rozwoju wybranych polskich miast, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu ich roli w podziale administracyjnym kraju. Miasta, które wytypowano do analizy cechuje fakt, że przed 1975 r. były ośrodkami średniej wielkości o statusie miasta powiatowego.

Najważniejszym momentem dla przeprowadzanych rozważań było wprowadzenie podziału kraju na 49 jednostek centralnych w czerwcu 1975 r.. Zmianę tę należy rozpatrywać w kategoriach rewolucyjnych. Poprzednio obowiązująca struktura składała się z 17 województw¹. Równoległe z liczbą naczelnych jednostek terytorialnych zmieniono strukturę organizacyjną. W latach 1975-1998 system funkcjonował w oparciu o dwa poziomy administracji: województwa i gminy. Zarówno podział poprzedzający jak i następujący oparte były o trzy szczeble z powiatem jako etapem pośrednim w zarządzaniu regionalnymi strukturami państwa. Taki rozrost liczby regionów wiązał się z koniecznością desygnacji 32 miast do roli stolicy województwa. Dla wielu ośrodków był to pierwszy awans tej rangi w dziejach. Wraz z decyzją o nadaniu funkcji wojewódzkiej miasta będące dotychczas jednymi z wielu ośrodków powiatowych otrzymywały *de iure* status równy największym metropoliom w kraju. Okres bezprecedensowego w swoim charakterze podziału kraju trwał do początku 1999 r., kiedy to powołano 16 województw. Niemal wszystkie siedziby regionów, nowo mianowane 23 lata wcześniej, utraciły swój status². Główne zainteresowanie badawcze dysertacji skupia się na latach 1975-1998, choć dla celów zachowania ciągłości badawczej zaprezentowano dane statystyczne do 2004 r. Wybrane konteksty społeczno-ekonomiczne miast ukazane zostały nawet do 2020 r., co pozwoliło na zaobserwowanie przemian „post-wojewódzkich”.

---

¹ Warszawa, Łódź, Kraków, Wrocław i Poznań pełniły równoległe funkcje siedziby województwa ziemskiego oraz miejskiego ograniczonego do granic miasta. Można więc teoretycznie mówić o 22 województwach, lecz 17 miastach wojewódzkich.

² Utrzymały go Gorzów Wlkp. i Toruń z racji decyzji o podzieleniu funkcji stolicy regionu w województwach lubuskim i kujawsko-pomorskim. Jedynym miastem, w którym nie odtworzono województwa zgodnie z podziałem sprzed 1975 r. był Koszalin.

Dysertacja składa się z czterech rozdziałów.

Rozdział pierwszy ma charakter wstępu pojęciowego i ukazania odpowiedniego kontekstu dalszych rozważań. Starano się przybliżyć zagadnienia takie jak: znaczenie miasta, strefy wpływów miast polskich czy atrakcyjność migracyjna. Podjęto także tematykę podziałów administracyjnych w powojennej historii Polski, a także nowoczesnej Europie.

Treść rozdziału drugiego skupia się na istocie podziału administracyjnego Polski z lat 1975-1998. Ukazano założenia, przebieg reformy oraz realia funkcjonowania systemu 49 województw. W zamierzeniu ta część pracy miała stanowić możliwie szeroką syntezę tego okresu w kontekście ogólnokrajowym.

Rozdział trzeci ukazuje dynamikę kondycji siedmiu wybranych par miast w latach 1975-1998 na podstawie wybranych danych statystycznych. Pary tworzą ośrodki desygnowane do roli stolicy województwa w 1975 r. oraz dobrane miasta o zbliżonym profilu, które nie otrzymały takiego wyróżnienia. Zaprezentowane analizy porównawcze powstały na podstawie zestawienia danych statystycznych, które umieszczono w aneksie.

W czwartym rozdziale zaprezentowano swoiste „post-scriptum” do podziału kraju na 49 województw. Ukazano syntetycznie ciąg wydarzeń, które doprowadziły do wprowadzenia 1 stycznia 1999 r. nowej struktury składającej się z 16 województw. Za ważny uznać należy fragment poświęcony sytuacji miast post-wojewódzkich w XXI w.

Na końcu pracy znalazła się bibliografia, spisy rysunków oraz tabel oraz dwa załączniki.